УДК 334.716:338.3
JEL classification: D22, L25, L26

Коляденко І.І.
студентка ФММ, КПІ ім. І. Сікорського
Кавтиш О.П.
канд. економ. наук, доц. кафедри економіки та підприємництва, КПІ ім. І. Сікорського

АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено сутність та особливості методик аналізу ділової активності підприємств, зокрема які базуються на оцінці якісних та кількісних показників. Обґрунтована їх практична значимість для суб'єктів господарювання на шляху до підвищення результативності їх діяльності. Висвітлено основні показники, які застосовуються в межах кількісного (на основі «золотого правила економіки») і якісного (на основі порівняння з конкурентами) аналізу ділової активності. Для виявлення напрямів та інструментарію підвищення ефективності діяльності підприємства запропоновано введення додаткових етапів аналізу, які полягають у систематизації результатів кількісної та якісної оцінки та обґрунтуванні управлінських рішень на цій основі. Використовуючи вищезазначений підхід, проведено оцінку рівня ділової активності в динаміці за 2013-2015 звітні періоди на прикладі ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен». Розроблено конкретні управлінські пропозиції щодо удосконалення його поточного стану з метою підвищення ефективності діяльності.

Ключові слова: аналіз ділової активності; фінансовий стан підприємства; показники ділової активності; оцінка; аналіз; господарська діяльність; «золоте правило економіки»

Постановка проблеми. В умовах дефіциту ресурсів, нестабільної економічної ситуації та наслідків фінансової кризи використання такого інструменту як оцінка та аналіз ділової активності підприємства є актуальною задачею управлінської системи більшості суб'єктів господарювання. В економічній науці до кінця XX ст. ділова активність не розглядалась як фундаментальна категорія для діагностики та покращення фінансового стану, хоча вона завжди виступала одним із каталізаторів прогресивних та якісних змін у функціонуванні суб'єктів господарювання. Наразі підвищення ділової активності є визначальною проблемою вітчизняних підприємств та однією із стратегічних цілей їх діяльності, однак питанням управління нею на практиці приділяється дуже мало уваги. Саме

тому підвищення рівня ділової активності потребує детального вивчення та формування ефективного інструментарію його реалізації, що підтверджує актуальність досліджуваної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінювання ділової активності в своїх працях розглядали такі вчені-економісти, як Д.А. Аакер, К.Д. Кемпбел, Е.Дж. Долан, Л.А. Беренстайн, А.Д. Шеремет, В.В. Ковальов, Г.В. Савицька, Р.С. Сайфулін, М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.Ю. Невмержицька, Є.В. Мних та ін.

Метою статті є огляд методик аналізу та оцінки ділової активності підприємства і на цій основі обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення ефективності його діяльності.

Виклад основного матеріалу. У загальному розумінні аналіз ділової активності – це комплексна характеристика діяльності підприємства, яка включає оцінку ступеня напруженості та виконання планових показників за усіма видами діяльності; сукупність зусиль, спрямованих на зростання прибутковості підприємства та його інвестиційної привабливості, пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва, аналіз ефективності використання трудових, нематеріальних та фінансових ресурсів, прагнення лідерства на ринку [1].

Аналіз ділової активності здійснюється на основі методик, що відрізняються за складом показників – якісних або кількісних.

До якісних показників належать: розмір ринку збуту продукції; наявність продукції, яка йде на експорт; імідж підприємства та його клієнтів; конкурентоспроможність підприємства і продукції, кредитна історія тощо. Якісний рівень оцінки може бути отриманий у результаті порівняння діяльності даної компанії з однотипними за сферою застосування капіталу підприємствами [2].

Найбільш загальну систему відносних показників кількісної оцінки ділової активності складають коефіцієнти оборотності активів, матеріальних запасів, оборотних активів, дебіторської та кредиторської заборгованості, власного капіталу, основних засобів – мають збільшуватись і бути вище нуля; період оборотності активів, оборотних активів, дебіторської та кредиторської заборгованості, матеріальних запасів, тривалість операційного циклу – мають зменшуватись та бути менше нуля.

На практиці найуживанішими для аналізу є саме кількісні показники. Аналіз, який базується на абсолютних показниках, враховуючи їх розмаїття, має вагоме обмеження: він проводиться лише для конкретної галузі, при цьому міжгалузеві порівняння та зіставлення будуть вкрай некоректними.

Кількісні методики нівелюють вплив інфляції, дають змогу оцінити ефективність використання ресурсів, власного капіталу, загальний виробничий потенціал. На їх основі можна здійснювати порівняльний аналіз на основі просторових зіставлень між підприємствами, незалежно від їх напряму та масштабів діяльності.

Кількісний аналіз рівня ділової активності може бути здійснений за такими етапами:

1. Дослідження динаміки і співвідношення темпів зростання абсолютних показників згідно із «золотим правилом економіки», який полягає в тому, що прибуток повинен зростати більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції та вартість майна підприємства. Це означає, що витрати виробництва повинні знижуватись, а ресурси підприємства використовуватись ефективніше. У цьому зв'язку оптимальним є співвідношення таких темпових показників:

$$100\% < Тск < Тр < Тп, \quad (1)$$

де Тск – темп зміни сукупного капіталу, авансованого в діяльність підприємства; Тр – темп зміни обсягів реалізації продукції; Тп – темп зміни прибутку.

2. Вивчення значень і динаміки відносних показників, які характеризують рівень ефективності використання авансованих і спожитих ресурсів підприємства [2].

Наразі існуючі підходи до аналізу ділової активності потребують вдосконалення через те, розрахунок оборотності активів повинен ґрунтуватися не тільки на основі даних фінансової звітності, а й з використанням деталізованих даних про середньоденні та середньомісячні залишки та рух кожного з видів активів [3].

На нашу думку, в аналіз необхідно також включити етап, який полягає в оцінці та обґрунтуванні отриманих результатів, а також формуванні конкретних управлінських рішень на їх основі. Це дозволить виділити спектр зусиль підприємства на які варто акцентувати найбільшу увагу для досягнення його стратегічних і тактичних цілей. Крім того, сам аналіз має бути комплексним і враховувати як результати кількісної (першочергові показники), так і якісної оцінки (другорядні або додаткові показники). Тобто його логіка має бути наступною: дослідження динаміки і співвідношення темпів зростання абсолютних показників згідно із «золотим правилом економіки»; вивчення значень і динаміки відносних показників; оцінювання ділової активності за якісними показниками; оцінка, узагальнення отриманих результатів за групами кількісних і якісних показників та формування конкретних управлінських рішень на їх основі.

Застосування результатів оцінки ділової активності за таким підходом в перспективі надасть можливість покращити результативність діяльності, приймати ефективні управлінські рішення щодо вектора розвитку підприємства і допоможе здобути конкурентні переваги в ринковій ніші суб’єкта господарювання.

Відповідно до описаного вище алгоритму оцінювання ділової активності проведемо аналіз для провідного виробника кондитерських виробів в Україні – ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» за 2013-2015 роки на основі його звітності [4].

Першим етапом буде оцінка темпів зміни вартості капіталу, обсягу реалізації та фінансового результату за 2013-2015 роки згідно з «золотим правилом економіки». Результати представимо в таблиці.

Таблиця 1

Показники зростання прибутку, обсягу реалізації і вартості капіталу ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» за 2013-2015 роки

Показники	2013	2014	2015	Темп зростання (зниження) показників 2013-2014, %	Темп зростання (зниження) показників 2015-2014, %
Обсяг реалізації продукції, тис. грн	385681,4	286023,3	249851,9	74,16	87,35
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток), тис. грн	3796	34816	11021	917,18	31,65
Розмір капіталу підприємства, тис. грн.	484597	519413	530434	107,18	102,12

Так, у 2014 році відносно 2013 року спостерігаємо зменшення обсягу реалізації продукції на 99658,1 тис. грн., проте збільшення прибутку на 31020 тис. грн. (817,18%) та незначне збільшення розміру капіталу – 7,18 %. У 2015 році в порівнянні з 2014 роком збереглася тенденція зменшення обсягів реалізації на 36171,4 тис. грн. та збільшення розміру капіталу підприємства на 2,12%, натомість чистий фінансовий результат зменшився в більш ніж в 3 рази, або на 68,35% – до 11 021 тис. грн. Загальна тенденція зменшення доходів підприємства пов'язана із скороченням виробництва продукції. Отже, співвідношення між темпами зростання вищезазначених показників діяльності підприємства матимуть наступний вигляд: у 2014 році – 917,18 > 74,16 < 107,18 > 100; у 2015 році – 31,65 < 87,35 < 102,12 > 100.

У 2014 році темпи зростання прибутку підприємства значно перевищують величину обсягу реалізації продукції. Це означає підвищення рівня рентабельності підприємства, що може бути результатом зниження собівартості або зростанням маси прибутку. Також варто зазначити, що темпи зростання прибутку були значно більшими темпів зростання активів, а темпи зростання обсягу продаж менші, тобто, підвищення ефективності використання активів відбулося тільки за рахунок зростання цін на продукцію.

У 2015 році відбулося зростання лише майнового потенціалу підприємства (Тск > 100%), темпи зростання прибутку є меншими, ніж обсяг реалізації продукції та вартість капіталу підприємства, що свідчить про неефективну діяльність підприємства .

Аналіз нерівностей показує, що ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» не реалізує залежність «золотого правила» економіки ні в 2014, ні в 2015 роках. Достатньо стабільним є нарощування майнового потенціалу

підприємства, однак найбільшою проблемою залишаються обсяги продажів, адже протягом 2014-2015 показник Тр показує позитивну динаміку, але все ж є меншим за 100%.

Наступним етапом аналізу ділової активності підприємства є розрахунок відносних показників. Розрахуємо і проаналізуємо показники ділової активності на досліджуваному підприємстві у таблиці 2.

Таблиця 2

Показники ділової активності ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен»

Показник	2013	2014	2015	Абсолютний приріст (зниження) 2014-2013	Абсолютний приріст (зниження) 2015-2014
Коефіцієнт оборотності активів	0,60	0,37	0,34	-0,23	-0,03
Період оборотності активів	601	979	1070	378	91
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	5,38	4,21	2,76	-1,17	-1,45
Період оборотності оборотних активів	67	86	130	19	45
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,07	4,77	3,06	-1,30	-1,71
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,73	1,21	1,46	-0,52	0,25
Термін погашення дебіторської заборгованості	59	75	118	16	42
Термін погашення кредиторської заборгованості	209	299	247	90	-51
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	43,90	31,33	24,79	-12,57	-6,54
Період обороту матеріальних запасів	8	11	15	3	3
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,03	0,59	0,48	-0,44	-0,11
Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,67	0,40	0,38	-0,27	-0,02
Тривалість операційного циклу	64	82	129	19	46

Аналіз даних табл. 3 свідчить, що коефіцієнт оборотності активів має стабільну тенденцію до зменшення, а період обертання – до збільшення. Враховуючи це, можна стверджувати, що така динаміка свідчить про неефективність використання активів на досліджуваному підприємстві.

Оборотні активи підприємства за звітний період (2015 рік) здійснили 2,76 обороти. Слід також відмітити, що впродовж трьох років даний показник має негативну динаміку. Зменшення цього коефіцієнта свідчить про уповільнення обороту оборотних засобів. Підтвердженням цьому також є щорічне збільшення періоду оборотності активів, тобто має місце низька мобільність коштів на підприємстві та відносна нестабільність його фінансового стану.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості на ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» в динаміці знижується із 6,07 у 2013 р. до 3,06 у 2015 р. Це свідчить про збільшення обсягу кредиту, що надає підприємство, тобто зростання купівлі продукції в кредит покупцями. При цьому спостерігається значне зростання тривалості обороту. Отже, зростає період індексації дебіторської заборгованості, тобто період, за який дебітори погашають підприємству заборгованість. Щодо коефіцієнта кредиторської заборгованості, то у 2014 році, порівняно із 2013, спостерігається зменшення показника, проте уже в 2015 році – відбулося незначне його збільшення. Зростання коефіцієнта означає прискорення швидкості оплати заборгованості підприємства, зниження – ріст покупок у кредит. Середній термін повернення боргів (за винятком зобов'язань перед банками) на ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» у 2013 р. становив 209 днів, у 2014 р. підприємство могло повернути свої борги за 299 днів, а в 2015 р. термін погашення становив 247 днів. Тобто на кінець звітного періоду (2015 р.) спостерігається тенденція щодо скорочення терміну погашення платіжних зобов'язань, що є позитивним явищем.

Оборотність матеріальних ресурсів на протязі звітного періоду знижується, тобто відбувається збільшення запасів і незавершеного виробництва або ж зниження попиту на готову продукцію. Тривалість обороту запасів тренд зростаючий, що є негативною тенденцією.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу протягом 2013-2015 року має тенденцію до зменшення, що є відхиленням від норми. Це відображає ситуацію бездіяльності частини власного капіталу суб'єкта господарювання, тобто неефективного використання ресурсів підприємства.

Коефіцієнт оборотності основних фондів у 2013 році склав 0,67, у 2014 році – 0,40, у 2015 році – 0,38. Такі результати є свідченням того, що основні фонди підприємства обертаються більше року і приносять найбільше чистого доходу у 2013 році – з 1 грн. основних фондів 0,67 грн. чистого доходу. Найменш ефективно вони використовувалися у 2015 році.

Щодо тривалості операційного циклу, то тенденція його збільшення є доказом ігнорування можливостей поліпшення технологічних та виробничих процесів.

Аналізуючи якісні показники підприємства варто відмітити, що його частка на ринку кондитерської промисловості є найбільшою серед існуючих конкурентів та становить 27, 42%, продукція (окрім бісквітних виробів) експортується в більш ніж 12 країн, підприємство має позитивний імідж серед споживачів, є конкурентоспроможним та з позитивною кредитною

історією. Тобто за якісними показниками можна говорити про високу ділову активність суб'єкта господарювання.

Виходячи із зазначеного, основними напрямками розширення ділової активності ПАТ «Київська кондитерська фабрика «Рошен» може бути стабілізація виробництва, розширення ринків збуту товарів, досягнення збалансованості та рівномірності вхідних та вихідних потоків грошових та матеріальних ресурсів, отримання високих прибутків, підвищення іміджу підприємства серед конкурентів та з діловими партнерами.

Для цього пропонується ряд наступних заходів:

1. знизити собівартість продукції, збільшити обсяги виробництва та якість, оптимізувати виробничі процеси, провести диверсифікацію ринків збуту та реалізувати виважену дивідендну політику. Використання цих методів вплине на величну прибутку, в перспективі – на його максимізацію;

2. підвищувати ефективність використання основних фондів шляхом проведення робіт призначених для усунення швидкого зносу основних засобів. Це допоможе покращити загальну фондовіддачу;

3. зменшувати період обігу матеріальних запасів. Це в перспективі надасть можливість підприємству швидше отримувати гроші за реалізований товар.

4. раціонально використовувати виробничі ресурси, здійснювати їх нормування та ліквідацію понад нормованих, налагодження ефективного постачанням запасів.

5. здійснювати контроль за своєчасністю оплати покупців за отримані товари, використовувати систему штрафних санкцій, страхування для зниження величини можливих збитків та безнадійної дебіторської заборгованості. Все це допоможе суттєво знизити величину дебіторської заборгованості та оптимізувати значення цього показника.

6. вести платіжний календар, який дає змогу постійно контролювати платоспроможність підприємства. Введення таких заходів допоможе зменшити величину кредиторської заборгованості та надасть можливість своєчасно розраховуватись з бюджетом, постачальниками, кредиторами.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було зроблено висновок, що на сьогодні висока ділова активність підприємства є одним із вирішальних чинників його комерційних успіхів та місця на ринку серед численних конкурентів. Наявні методики розрахунку та оцінки ділової активності наразі потребують вдосконалення, зокрема у частині поєднання результатів кількісного та якісного аналізу і вироблення на цій основі системи конкретних управлінських рішень стратегічного та тактичного характеру, обґрунтування інструментарію їх реалізації. Такий підхід дозволяє не лише удосконалювати методику оцінки ділової активності, а і розвивати підходи до практичного покращення механізмів управління ефективністю діяльності підприємства. При цьому важливим є те, що кожен суб'єкт господарювання вимагає врахування індивідуальних показників, зокрема сфери діяльності, масштабів, структури власності, ринків тощо, щоб методики аналізу та управлінські рішення забезпечувати отримання

більш точного результату. Практична значимість отриманих результатів даної статті полягає в можливості їх використання аналізованим підприємством.

Список використаних джерел

1. Мєшкова Н. Л. Економічна сутність ділової активності промислового підприємства [Електронний ресурс] / Н. Л. Мєшкова // Економічний вісник Донбасу. – 2013. – № 1. – С. 36-39. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2013_1_8

2. Д'яченко І. І. Методичне забезпечення аналізу ділової активності підприємства [Електронний ресурс] / І. І. Д'яченко // Управління розвитком. – 2014. – № 10. – С. 140-142. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_10_54

3. Волкова Н. А. Економічний аналіз управління діловою активністю підприємства / Н. А. Волкова // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: збірник тез доповідей учасників XI міжнародної наукової конференції – Київ: ППНВ, 2013. – С. 181-184. – Режим доступу : http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4690

4. SMIDA: Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smida.gov.ua

---

Коляденко И.И.
студентка ФММ, КПИ им. Игоря Сикорского
Кавтиш О.П.
канд. экономии. наук, доц. кафедры экономики и предпринимательства, КПИ им. Игоря Сикорского

АНАЛИЗ ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОСНОВА ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье исследована сущность и особенности методик анализа деловой активности предприятий, в частности основанные на оценке качественных и количественных показателей. Обоснованная их практическая значимость для субъектов хозяйствования на пути к повышению результативности их деятельности. Освещены основные показатели, применяемые в рамках количественного (на основе «золотого правила экономики») и качественного (на основе сравнения с конкурентами) анализа деловой активности. Для выявления направлений и инструментария повышения эффективности деятельности предприятия предложено введение дополнительных этапов анализа, которые заключаются в систематизации результатов количественной и качественной оценки и обосновании управленческих решений на этой основе. Используя вышеупомянутый подход, проведена оценка уровня деловой активности в динамике за 2013-2015 отчетные периоды на примере ОАО «Киевская кондитерская фабрика» Рошен «. Разработаны конкретные управленческие предложения по совершенствованию его текущего состояния с целью повышения эффективности деятельности.

Ключевые слова: анализ деловой активности; финансовое состояние предприятия; показатели деловой активности; оценка; анализ; хозяйственная деятельность; «Золотое правило экономики».

Koliadenko I.I.
FMM student, Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute
Kavtish O.P.
PhD of Economic sciences FMM , Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

ANALYSIS OF BUSINESS ACTIVITY AS A BASIS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF ITS OPERATIONS

This article explores the nature and characteristics of methods of analysis of business activity of enterprises, in particular based on an evaluation of qualitative and quantitative indicators. Reasonable their practical relevance to business entities towards increasing the effectiveness of their activities. The basic parameters that apply within the quantitative (based on the «golden rule of economics») and qualitative (based on a comparison with competitors) analysis of business activity. To identify trends and tools for improving the efficiency of the company proposed the introduction of additional stages of analysis, which is to systematize the results of quantitative and qualitative evaluation and justification of management decisions on that basis. With the aforementioned approach, evaluated the level of business activity in dynamics for 2013-2015 periods by the example of JSC «Kiev confectionery factory» Roshen «. Developed specific management proposals to improve its current state in order to improve performance.

Keywords: analysis of business activity; financial condition; indicators of business activity; rating; analysis; economic activity; «Golden Rule of economy»

Коляденко І.І.
irakolyadenko@gmail.com
Кавтиш Оксана Петрівна
okavtysh@yandex.ua